

SPOR YAPAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Hakan Salim ÇAĞLAYAN¹

Özden TAŞĞIN²

Özer YILDIZ³

ÖZET

Bu araştırma; liselerde eğitim gören ve spor yapan öğrencilerin problem çözme becerilerini belirlemek; problem çözme becerilerinin anne ve babalarının eğitim düzeylerine, mesleklerine, ailelerinin gelir düzeylerine ve sahip oldukları kardeş sayılarına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma grubu, 2006–2007 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 5 lisede öğrenim gören ve farklı branşlarda okullarını temsil eden, müsabakalara katılmış 195 sporcu öğrenciden oluşmuştur.

Araştırmanın modeli tarama (survey) yöntemidir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından gerçekleştirilen "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Araştırma sonucunda; spor yapan öğrencilerin genel olarak problem çözme becerilerinin ve problem çözme yaklaşımlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının, anne eğitim durumu, anne-baba mesleği ve sahip oldukları kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; baba eğitim durumu ve ailelerinin gelir düzeylerine göre ise anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, lise öğrencisi, problem çözme, problem çözme envanteri.

ANALYZING SKILLS OF SOLVING PROBLEMS OF HIGH SCHOOLS STUDENTS WHO ARE DOING SPORTS FROM DIFFERENT ANGLES CONSIDERING VARIABLES

ABSTRACT

This research aims to identify the skills of problem solving of high school students; while doing this to find out whether problem solving changes depending on the parents' educational level, jobs, income and the number of their siblings.

The experimental group consists of 195 students from 5 different high schools and took part in different competitions and the research took place in the second term of educational year of 2006-2007 in Konya in State schools.

The model of the research is the survey method. We use personal info form which is developed by the researcher, "Problem Solving Inventory" is used in this study, which is developed by Heppner and Petersen (1982). This study is translated into Turkish by Şahin, Şahin and Heppner (1993). We use them as a kind of data in this study. Mann Whitney U and Kruskal Wallis-H test are used in the data analysis. The meaning level is taken 0.05.

The research indicated that the skills of problem solving and approaches of problem solving generally the sports students is medium level. The average point of the sub-dimensions and its total of the skill of problem solving didn't change in a meaningful level accordingly parents' educational level, parents' jobs or the number of their siblings but it changed in a meaningful level depending on the educational level of fathers and families' income.

Key Words: Sports, high school student, problem solving, problem solving inventory.

* Bu çalışma 09-11 Kasım 2007 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 4. Uluslararası Akdeniz Spor Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KONYA.

² Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN.

³ Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı-ANKARA.

GİRİŞ

Her şeyin hızla değiştiği ve giderek karmaşıklaştığı toplumumuzda, dengeli kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirmek, öncelikle bireylerin problemlerini tanımaya ve onlara verilecek desteğe bağlıdır. Her insan hayatı boyunca sürekli olarak çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. İnsanın hayatı, problem ve bunların çözümü ile bir anlam kazanmaktadır (29).

Problem çözme, belli bir amaca ulaşmak için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı gerektiren bir süreçtir (3). Morgan (1981), problem çözme, karşılaşılan engeli aşmanın en iyi yolunu bulmak olarak tanımlamakta ve kişinin problemi hissettiğinden ona çözüm buluncaya kadar geçirdiği bir süreç şeklinde açıklamaktadır (19). Heppner ve Krauskopf (1987) ise problem çözme, problemle başa çıkma kavramıyla eş anlamlı olarak kullanmıştır (12). Gerçek yaşamda kişisel problem çözme; içsel ya da dışsal isteklere uyum sağlamak için amaca yönelik bir dizi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal işlemler olarak tanımlanmıştır.

Problem çözme becerisi, bireyin sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi ve ruh sağlığını koruması için sahip olması gereken bir beceridir. Genellikle insan hayatı günlük problemlerle ve stres yaratan olaylarla doludur. Problem yaratan olayların birçoğu birey için hiç de önemli olmayan; anahtarını kaybetmek, komşularla uğraşmak gibi, günlük olaylarla ilgili olabileceği gibi boşanma, tecavüze uğrama, işten çıkarılma, sevdiği bir yakınının ölümü gibi çok önemli de olabilmektedir (15). Bazı problemler önceden edinilmiş alışkanlıklarla çözülebilirken, bazıları da edinilmiş bilgi, beceri ve deneyimlerle çözülebilmektedir. Bireyin karşılaştığı problemler, ister basit ister karmaşık olsun, problem çözme becerisi kazanmış bireyler her türlü problemlerin üstesinden gelebilmektedirler (11).

Öğrenciyi, aktif biçimde problem çözen biri olarak değerlendiren Bruner, yeni öğrenme-öğretme sürecini, öğrencinin, yönetilebilir veya çözülebilir problemleri keşfetmesine yardım eden bir süreç olarak ele almaktadır (1). Çünkü birey karşılaştığı problemlerini ne ölçüde çözebilirse hayata uyum sağlamada da o ölçüde başarılı olur. Bu uyum onun toplumdaki yerini, statüsünü belirleyecek öneme sahiptir (29). Bu nedenle eğitim sistemi içerisinde problem çözme becerisi tüm öğrencilere mutlaka kazandırılmalıdır. Çünkü bilgiyi alan değil, kullanabilen ve kendi başına öğrenebilen bireyler bilgi ve teknolojiye hızlı artışla başa çıkabilecektir. Eleştiren, sorgulayan, problemlere yaratıcı çözümler üreten bireyler, aynı zamanda toplumsal gelişmenin sağlanmasında etkili olacaktırlar (11).

Spor ise bir yandan modern yaşamın hazırladığı teknolojik kolaylıklar nedeniyle ortaya çıkan hareketsiz yaşama karşı bir alternatif, sağlıklı kalabilmenin bir yolu, bir yandan insan vücudunun limitlerini zorlayan bir çaba, bir yandan da ruhsal sağlık için düzenli icra edilmesi gereken bir faaliyet olmuştur. Zihinsel ve fiziki açıdan daha sağlıklı nesiller yetiştirebilmenin sağlanmasında sporun önemi ortaya çıkmaktadır. Sportif faaliyetlerin nitelikli öğrenci yetiştirilmesinde önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir (24).

Bu bilgiler ışığında araştırmamızın amacını; liselerde eğitim gören ve spor yapan öğrencilerin problem çözme becerilerinin belirlenmesi; problem çözme becerilerinin anne ve babalarının eğitim düzeylerine, mesleklerine, ailelerinin gelir düzeylerine ve sahip oldukları kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelemesi oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli ve Çalışma Grubu

Araştırmanın modeli tarama (survey) yöntemidir. Araştırma grubunu, 2006–2007 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 5 lisede öğrenim gören 195 sporcu öğrenci oluşturmuştur. Sporcu öğrencilerin seçiminde; farklı spor branşlarında okullarını temsil etmesi ve müsabakalara katılmış olması şartı aranmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen (13) ve Türkçe'ye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından gerçekleştirilen "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır (23). Orjinal adı Problem Solving Inventory, Form-A (PSI-A) olan Problem Çözme Envanteri (PÇE); Heppner ve Petersen (1982) tarafından çeşitli araştırmalar sonucu ortaya çıkan "genel yönelim", "problemin tanımı", "alternatif üretme", "karar verme" ve "değerlendirme" gibi problem çözme aşamaları göz önünde bulundurularak, kişinin problemlerini çözebilme yeterliliği konusunda kendisini nasıl algıladığının yanı sıra, problem çözme yönteminin boyutlarını da belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (20).

Envanter kapsamı, 35 maddeden 6'lı likert ölçeği olarak oluşturulmuştur. Maddelerin bir kısmı olumlu, bir kısmı da olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek, toplam puan (problem çözme beceri algısı puanı) ve alt ölçeklere ilişkin puanları vermektedir.

Verilen cevaplara 1 ile 6 arasında değişen puanlar verilir. Puanlamada 9, 22 ve 29. maddeler puanlama dışı tutulur. Puanlama 32 madde üzerinden yapılır. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Envanterden alınabilecek puan ranji, 32–192 arasındadır.

Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir. Ölçekten alınan toplam puanların azalmasında ise kişinin problem çözme beceri algısının olumlu olduğu kabul edilir. Alt ölçeklerin puanlanmasında da olumlu-istendik olarak nitelendirilebilecek problem çözme yaklaşım biçimlerini ölçen alt ölçeklerden (düşünen yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, planlı yaklaşım) alınan puanlar azaldıkça ilgili yaklaşım biçimlerinin daha fazla kullanıldığı değerlendirilirken; olumlu-etkisiz olarak nitelendirilebilecek problem çözme yaklaşım biçimlerini ölçen alt ölçeklerden (aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım) alınan puanlar azaldıkça ilgili yaklaşım biçimlerinin daha az kullanıldığı düşünülür (10).

Birçok araştırmacı tarafından, Problem Çözme Envanteri'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır (5, 23, 25). Şahin, Şahin ve Heppner (1993), tarafından yapılan faktör analizi sonucunda ise envanterin (23);

- **Aceleci Yaklaşım:** 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 32. maddeler, $\alpha = 0.78$,
- **Düşünen Yaklaşım:** 18, 20, 31, 33 ve 35. maddeler, $\alpha = 0.76$,
- **Kaçınan Yaklaşım:** 1, 2, 3 ve 4. maddeler, $\alpha = 0.74$,
- **Değerlendirici Yaklaşım:** 6, 7 ve 8. maddeler, $\alpha = 0.69$,
- **Kendine Güvenli Yaklaşım:** 5, 11, 23, 24, 27, 28 ve 34. maddeler, $\alpha = 0.64$,
- **Planlı Yaklaşım:** 10, 12, 16 ve 19. maddeler, $\alpha = 0.59$ olmak üzere 6 faktörden oluştuğu belirtilmektedir.

Verilerin Analizi

Spor yapan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanların belirlenmesinde tanımlayıcı istatistik tekniklerinden \bar{X} ve S değerleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise grupların normal dağılım göstermediği görülmüş ve bu yüzden ikili küme karşılaştırmaları için non-parametrik testlerden Mann Whitney U Testi; üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için non-parametrik testlerden Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis-H testi sonucu bulunan anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek üzere Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. İstatistiksel hesaplamalarda anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR**Tablo 1. Araştırma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine Ait Dağılım**

Değişkenler	Alt Kategoriler	N	%	Toplam
Anne Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	127	65,1	195- %100,0
	Ortaokul mezunu	19	9,7	
	Lise mezunu	28	14,4	
	Üniversite mezunu	21	10,8	
Baba Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	82	42,1	195- %100,0
	Ortaokul mezunu	26	13,3	
	Lise mezunu	40	20,5	
	Üniversite mezunu	47	24,1	
Anne Mesleği	Memur	22	11,3	195- %100,0
	Ev hanımı	173	88,7	
Baba Mesleği	İşçi	46	23,6	195- %100,0
	Memur	36	18,5	
	Serbest meslek	84	43,1	
	Emekli	29	14,9	
Ailenin Gelir Düzeyi	300–600 ytl	68	34,9	195- %100,0
	601–900 ytl	50	25,6	
	901–1500 ytl	48	24,6	
	1501 ytl ve üstü	29	14,9	
Sahip Olunan Kardeş Sayısı	1 kardeş	24	12,3	195- %100,0
	2 kardeş	38	19,5	
	3 kardeş	68	34,9	
	4 kardeş ve üstü	65	33,3	

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırma grubunu oluşturan öğrencilerden anne eğitim düzeyleri, babalarının eğitim düzeyleri, öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre dağılımları, babalarının mesleklerine göre dağılımları, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre dağılımları, sahip olunan kardeş sayısına göre öğrencilerin dağılımları tespit edilmiştir.

Tablo 2. Spor Yapan Öğrencilerin Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplam Puanlarına Ait \bar{X} ve S Değerleri

PÇE ve Alt Boyutları	N	\bar{X}	S	PÇE’den Alınabilecek En Düşük ve Yüksek Puanlar
Aceleci Yaklaşım	195	31,35	7,06	9–54
Düşünen Yaklaşım	195	12,14	4,50	5–30
Kaçıngan Yaklaşım	195	12,03	5,14	4–24
Değerlendirici Yaklaşım	195	6,98	3,05	3–18
Kendine Güvenli Yaklaşım	195	18,87	5,05	7–42
Planlı Yaklaşım	195	9,28	3,57	4–24
Problem Çözme Toplam Puanı	195	90,68	18,03	32–192

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğrencilerin, aceleci yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları \bar{X} =31,35; düşünen yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları \bar{X} =12,14; kaçıngan yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları \bar{X} =12,03; değerlendirici yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları \bar{X} =6,98; kendine güvenli yaklaşım alt boyutuna ait

puan ortalamaları $\bar{X}=18,87$; planlı yaklaşım alt boyutuna ait puan ortalamaları $\bar{X}=9,28$ ve problem çözme becerileri toplam puan ortalamaları $\bar{X}=90,68$ olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenlerine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	X^2	p
Aceleci Yaklaşım	İlkokul mezunu	127	98,21	2,297	0,513
	Ortaokul mezunu	19	100,39		
	Lise mezunu	28	106,93		
	Üniversite mezunu	21	82,64		
Düşünen Yaklaşım	İlkokul mezunu	127	97,56	3,006	0,391
	Ortaokul mezunu	19	114,84		
	Lise mezunu	28	99,02		
	Üniversite mezunu	21	84,07		
Kaçınan Yaklaşım	İlkokul mezunu	127	100,09	,818	0,845
	Ortaokul mezunu	19	100,18		
	Lise mezunu	28	91,18		
	Üniversite mezunu	21	92,45		
Değerlendirici Yaklaşım	İlkokul mezunu	127	100,40	2,322	0,508
	Ortaokul mezunu	19	106,08		
	Lise mezunu	28	92,68		
	Üniversite mezunu	21	83,29		
Kendine Güvenli Yaklaşım	İlkokul mezunu	127	101,00	2,292	0,514
	Ortaokul mezunu	19	104,58		
	Lise mezunu	28	86,57		
	Üniversite mezunu	21	89,14		
Planlı Yaklaşım	İlkokul mezunu	127	100,50	1,990	0,575
	Ortaokul mezunu	19	105,08		
	Lise mezunu	28	91,21		
	Üniversite mezunu	21	85,55		
PÇE TOPLAM	İlkokul mezunu	127	99,41	3,808	0,283
	Ortaokul mezunu	19	113,55		
	Lise mezunu	28	94,70		
	Üniversite mezunu	21	79,79		

Tablo 3'de görüldüğü üzere, anne eğitim düzeyi değişkenlerine göre problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının karşılaştırılmasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 4. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenlerine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	X ²	p	Anlamlılık
Aceleci Yaklaşım	1 İlkokul mezunu	82	104,98	9,527	0,023*	1-4 2-4
	2 Ortaokul mezunu	26	117,83			
	3 Lise mezunu	40	91,28			
	4 Üniversite mezunu	47	80,59			
Düşünen Yaklaşım	1 İlkokul mezunu	82	102,93	1,710	0,635	
	2 Ortaokul mezunu	26	101,90			
	3 Lise mezunu	40	93,29			
	4 Üniversite mezunu	47	91,26			
Kaçınan Yaklaşım	1 İlkokul mezunu	82	103,76	9,779	0,021*	1-4 2-3 2-4
	2 Ortaokul mezunu	26	121,48			
	3 Lise mezunu	40	88,18			
	4 Üniversite mezunu	47	83,33			
Değerlendirici Yaklaşım	1 İlkokul mezunu	82	103,80	1,621	0,655	
	2 Ortaokul mezunu	26	95,40			
	3 Lise mezunu	40	95,18			
	4 Üniversite mezunu	47	91,72			
Kendine Güvenli Yaklaşım	1 İlkokul mezunu	82	107,30	4,755	0,191	
	2 Ortaokul mezunu	26	100,40			
	3 Lise mezunu	40	88,50			
	4 Üniversite mezunu	47	88,52			
Planlı Yaklaşım	1 İlkokul mezunu	82	101,78	3,025	0,388	
	2 Ortaokul mezunu	26	105,08			
	3 Lise mezunu	40	99,93			
	4 Üniversite mezunu	47	85,85			
PÇE TOPLAM	1 İlkokul mezunu	82	107,58	9,731	0,021*	1-4 2-4
	2 Ortaokul mezunu	26	112,92			
	3 Lise mezunu	40	89,49			
	4 Üniversite mezunu	47	80,28			

* p<0.05

Tablo 4'de görüldüğü üzere, öğrencilerin baba eğitim düzeylerine göre, aceleci yaklaşım ($x^2=9,527$), kaçınan yaklaşım ($x^2=9,779$), alt boyut puan ortalamalarına ve problem çözme becerisi toplam puan ortalamalarına ($x^2=9,731$) ilişkin hesaplanan x^2 değerlerinin ise 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 5. Öğrencilerin Anne Mesleği Değişkenlerine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Anne Mesleği	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Aceleci Yaklaşım	Memur	22	100,95	2221,00	1838,00	0,794
	Ev hanımı	173	97,62	16889,00		
Düşünen Yaklaşım	Memur	22	98,70	2171,50	1887,50	0,950
	Ev hanımı	173	97,91	16938,50		
Kaçıngan Yaklaşım	Memur	22	98,32	2163,00	1896,00	0,978
	Ev hanımı	173	97,96	16947,00		
Değerlendirici Yaklaşım	Memur	22	94,39	2076,50	1823,50	0,748
	Ev hanımı	173	98,46	17033,50		
K. Güvenli Yaklaşım	Memur	22	96,66	2126,50	1873,50	0,906
	Ev hanımı	173	98,17	16983,50		
Planlı Yaklaşım	Memur	22	100,98	2221,50	1837,50	0,792
	Ev hanımı	173	97,62	16888,50		
PÇE TOPLAM	Memur	22	95,16	2093,50	1840,50	0,802
	Ev hanımı	173	98,36	17016,50		

Tablo 6. Öğrencilerin Baba Mesleği Değişkenlerine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Baba Mesleği	N	Sıra Ort.	X ²	p
Aceleci Yaklaşım	İşçi	46	107,01	3,602	0,308
	Memur	36	83,79		
	Serbest Meslek	84	97,81		
	Emekli	29	101,90		
Düşünen Yaklaşım	İşçi	46	99,54	1,714	0,634
	Memur	36	98,01		
	Serbest Meslek	84	101,38		
	Emekli	29	85,74		
Kaçıngan Yaklaşım	İşçi	46	101,30	,363	0,948
	Memur	36	99,07		
	Serbest Meslek	84	95,38		
	Emekli	29	99,03		
Değerlendirici Yaklaşım	İşçi	46	90,84	1,870	0,600
	Memur	36	92,94		
	Serbest Meslek	84	103,47		
	Emekli	29	99,79		
Kendine Güvenli Yaklaşım	İşçi	46	91,14	1,844	0,605
	Memur	36	99,44		
	Serbest Meslek	84	103,36		
	Emekli	29	91,57		
Planlı Yaklaşım	İşçi	46	105,82	1,701	0,637
	Memur	36	89,65		
	Serbest Meslek	84	97,18		
	Emekli	29	98,33		
PÇE TOPLAM	İşçi	46	101,07	1,463	0,691
	Memur	36	88,11		
	Serbest Meslek	84	100,85		
	Emekli	29	97,16		

Tablo 5 ve 6'da görüldüğü üzere, öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının annelerinin ve babalarının mesleklerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Ailelerinin Sahip Oldukları Gelir Düzeyi Değişkenlerine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		Aylık Gelir	N	Sıra Ort.	X ²	p	Anlamlılık
Aceleci Yaklaşım	1	300–600 ytl	68	112,04	11,101	0,011*	1-3 1-4
	2	601–900 ytl	50	103,64			
	3	901–1500 ytl	48	83,78			
	4	1501 ytl ve üstü	29	78,90			
Düşünen Yaklaşım	1	300–600 ytl	68	96,13	1,773	0,621	
	2	601–900 ytl	50	95,23			
	3	901–1500 ytl	48	95,80			
	4	1501 ytl ve üstü	29	110,81			
Kaçınan Yaklaşım	1	300–600 ytl	68	112,85	9,783	0,021*	1-3 1-4
	2	601–900 ytl	50	98,55			
	3	901–1500 ytl	48	88,53			
	4	1501 ytl ve üstü	29	77,90			
Değerlendirici Yaklaşım	1	300–600 ytl	68	92,09	1,449	0,694	
	2	601–900 ytl	50	99,51			
	3	901–1500 ytl	48	99,92			
	4	1501 ytl ve üstü	29	106,09			
Kendine Güvenli Yaklaşım	1	300–600 ytl	68	99,82	,454	0,929	
	2	601–900 ytl	50	99,20			
	3	901–1500 ytl	48	93,26			
	4	1501 ytl ve üstü	29	99,52			
Planlı Yaklaşım	1	300–600 ytl	68	104,74	3,838	0,280	
	2	601–900 ytl	50	88,49			
	3	901–1500 ytl	48	92,27			
	4	1501 ytl ve üstü	29	108,07			
PÇE TOPLAM	1	300–600 ytl	68	106,66	3,989	0,263	
	2	601–900 ytl	50	99,35			
	3	901–1500 ytl	48	85,60			
	4	1501 ytl ve üstü	29	95,88			

* p<0.05

Tablo 7'de görüldüğü üzere, öğrencilerin ailelerinin sahip oldukları gelir düzeylerine göre, aceleci yaklaşım ($x^2=11,101$) ve kaçınan yaklaşım ($x^2=9,783$), alt boyut puan ortalamalarına ilişkin hesaplanan x^2 değerlerinin ise 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 8. Öğrencilerin Sahip Oldukları Kardeş Sayısı Değişkenlerine Göre Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Kardeş Sayısı	N	Sıra Ort.	X ²	p
Aceleci Yaklaşım	1 kardeş	24	78,54	5,765	0,124
	2 kardeş	38	102,01		
	3 kardeş	68	107,89		
	4 kardeş ve üstü	65	92,49		
Düşünen Yaklaşım	1 kardeş	24	97,65	2,000	0,573
	2 kardeş	38	95,28		
	3 kardeş	68	105,38		
	4 kardeş ve üstü	65	92,00		
Kaçıngan Yaklaşım	1 kardeş	24	76,77	6,973	0,073
	2 kardeş	38	92,36		
	3 kardeş	68	110,10		
	4 kardeş ve üstü	65	96,48		
Değerlendirici Yaklaşım	1 kardeş	24	105,42	,973	0,808
	2 kardeş	38	98,07		
	3 kardeş	68	93,36		
	4 kardeş ve üstü	65	100,08		
Kendine Güvenli Yaklaşım	1 kardeş	24	92,06	1,608	0,658
	2 kardeş	38	100,91		
	3 kardeş	68	103,55		
	4 kardeş ve üstü	65	92,68		
Planlı Yaklaşım	1 kardeş	24	106,00	,573	0,903
	2 kardeş	38	96,30		
	3 kardeş	68	96,48		
	4 kardeş ve üstü	65	97,63		
PÇE TOPLAM	1 kardeş	24	85,15	3,251	0,354
	2 kardeş	38	97,00		
	3 kardeş	68	106,86		
	4 kardeş ve üstü	65	94,06		

Tablo 8'de görüldüğü üzere, 1, 2, 3, 4 ve üstü kardeşe sahip olan öğrencilerin, Problem Çözme Becerisi Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına ilişkin hesaplanan x^2 değerlerinin 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Liselerde eğitim gören ve spor yapan öğrencilerin problem çözme becerilerini belirlemek; problem çözme becerilerinin anne ve babalarının eğitim düzeylerine, mesleklerine, ailelerinin gelir düzeylerine ve sahip oldukları kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan araştırmada şu bulgulara ulaşılmıştır:

Spor yapan öğrencilerin Problem Çözme Envanterinin alt boyutlarından ve tamamından aldıkları puan ortalamaları; aceleci yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=31,35$, düşünen yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=12,14$ kaçınan yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=12,03$, değerlendirici yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=6,98$, kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=18,87$, planlı yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=9,28$ ve Problem Çözme Envanterinin toplamında $\bar{X}=90,68$ olarak bulunmuştur (Tablo 2). Envanterden alınan puanların düşük olması öğrencilerin problem çözme becerilerinin yüksek olmasına, puanların yüksek olması ise öğrencilerin problem çözme becerilerinin düşük olmasına işaret etmektedir. Genel olarak spor yapan lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin ve problem çözme yaklaşımlarının orta düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Şenduran ve Amman (2006) tarafından (24), sporcu olan ve sporcu olmayan ortaöğretim öğrencilerinin problem çözme yaklaşımlarını incelemek amacıyla yapılan araştırmada; sporcu olan öğrencilerin aceleci yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=28,76$, düşünen yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=11,95$ kaçınan yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=10,41$, değerlendirici yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=7,89$, kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=11,11$, planlı yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=9,01$ puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. İnce ve Şen (2006) tarafından (16), Adana İli'nde deplasmanlı ligde basketbol oynayan sporcuların, problem çözme becerilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada; Kulüblere göre sporcuların problem çözme becerisi toplam puan ortalamaları şu şekilde bulunmuştur: Botaş Spor $\bar{X}=85,00$, Ceyhan Belediye Spor $\bar{X}=73,00$, Bilfen Spor $\bar{X}=86,85$, Çukurova Üniversitesi Spor $\bar{X}=100,00$. Çağlayan (2007) tarafından yapılan araştırmada (4), Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin, Problem Çözme Envanterinin alt boyutlarından ve tamamından aldıkları puan ortalamaları; aceleci yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=29,80$, düşünen yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=11,67$, kaçınan yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=11,03$, değerlendirici yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=7,03$, kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=18,00$, planlı yaklaşım alt boyutunda $\bar{X}=9,00$ ve Problem Çözme Envanterinin toplamında $\bar{X}=86,56$ olarak bulunmuştur. Araştırmacıların buldukları bu sonuçlar, genel olarak bizim çalışma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Spor yapan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anne eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; anneleri ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Anneleri farklı eğitim düzeyine sahip olan öğrencilerin, problem çözme becerileri ve bir problemle karşılaştıkları zaman sergileyecekleri problem çözme yaklaşımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını, böyle bir durumla karşı karşıya kalınması halinde aynı yaklaşımı sergileyebileceklerini söyleyebiliriz.

Farklı öğrenci gruplarıyla yapılan ve araştırma sonuçlarımızla paralellik gösteren birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda, araştırmacılar (2, 7, 11, 18, 27) öğrencilerin anne eğitim düzeyi değişkenlerine göre problem çözme becerilerinin farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermeyen çalışmalarda (8, 21, 28) ise öğrencilerin problem çözme becerilerinin anne eğitim düzeylerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Spor yapan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının baba eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4'de incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, spor yapan öğrencilerin düşünen yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve planlı yaklaşım alt boyut puan ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; aceleci yaklaşım, kaçınan yaklaşım ve problem çözme becerisi toplam puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki bu farklılaşmanın kaynağını bulmak için Mann Whitney U Testi kullanılmış ve aceleci yaklaşım alt boyutu ile problem çözme toplamında; babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin, babaları ilkököl ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerilerinden; kaçınan yaklaşım alt boyutunda ise babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin, babaları ilkököl ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerilerinden ve babaları lise mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin de babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerin problem çözme becerilerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, spor yapan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak aceleci yaklaşım, kaçınan yaklaşım ve problem çözme toplam puan ortalamalarının da yükseldiğini söyleyebiliriz. Babalarının eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre problemlerin çözümünde aceleci ve kaçınan bir yaklaşım sergilemeyeceklerini, eğer uyguladığı çözüm başarısız olursa o problemle başa çıkma konusunda olumsuz bir tutuma bürünmeyeceklerini ve genel olarak problemlerini çözmeye daha yüksek beceriye sahip olduklarını söyleyebiliriz. Saygılı (2000) tarafından yapılan araştırmada (21), lise öğrencilerinin babalarının öğrenim düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Dönmez ve Demirtaş (2007), tarafından yapılan araştırmada (8) ise öğretmenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algılarının babalarının eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Araştırmacıların buldukları bu sonuçlar, araştırma bulgularımızla paralellik göstermektedir. Diğer araştırmacılar (2, 11, 18, 27) tarafından farklı öğrenci gruplarıyla yapılan çalışmalarda ise baba eğitim düzeyinin öğrencilerin problem çözme becerilerini algılamalarına önemli bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Spor yapan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anne ve babalarının mesleklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; anneleri memur ve ev hanımı, babaları işçi, memur, serbest meslek ve emekli olan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 5 ve Tablo 6). Öğrencilerin annelerinin ve babalarının farklı meslek gruplarında çalışıyor olmasının problem çözme becerileri üzerinde bir farklılık yaratmadığını, problemleri bir durumla karşılaştıklarında sergileyecekleri tutum ve yaklaşımların birbirlerine benzerlik gösterebileceğini söyleyebiliriz. Araştırma bulgularımızla paralellik göstermeyen ve Korkut (2002) ile Derin (2006) tarafından yapılan araştırmalarda (18, 7),

öğrencilerin babalarının meslekleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur.

Spor yapan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının ailelerinin sahip oldukları gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 7’de incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, spor yapan öğrencilerin düşünen yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım alt boyut puan ortalamalarının ve problem çözme becerisi toplam puan ortalamalarının ailelerinin sahip oldukları gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım alt boyut puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki bu farklılaşmanın kaynağını bulmak için Mann Whitney U Testi kullanılmış ve hem aceleci yaklaşım alt boyutunda hem de kaçınan yaklaşım alt boyutunda; ailelerinin gelir düzeyi 901–1500 ytl ve 1501 ytl ve üstü olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin, ailelerinin gelir düzeyi 300–600 ytl arasında olan öğrencilerin problem çözme becerilerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre spor yapan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerinin yükselmesine paralel olarak aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım alt boyut puan ortalamalarının da yükseldiğini söyleyebiliriz. Ailelerinin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin, düşük olan öğrencilere göre; bir problemle karşılaştıkları zaman onu çözebilmek için durup düşünmeden, aklına gelen ilk fikir doğrultusunda hareket etmediklerini, problem konusundaki değişik etmenleri dikkate aldıklarını; problemin çözümü hakkında gereken bilgiyi toplamayı düşündüklerini, bir problemle karşılaştıklarında eğer uyguladığı çözüm başarısız olursa o problemle başa çıkma konusunda şüpheye düşmediklerini, problemi çözdükten sonra ise problemi çözme konusunda neyin işe yarayıp, neyin yaramadığını analiz ettiklerini söyleyebiliriz.

Şah (2005) tarafından (22), tekerlekli sandalye basketbol oyuncuları ile spor yapmayan bedensel engelli bireylerin problem çözme becerilerinin farklılık gösterip göstermediğinin incelendiği araştırmada; bedensel engelli bireyin hem spor yapmasının hem de aylık gelirin yüksek olmasının problem çözme becerisini etkileyen faktörlerden biri olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmacıların (14, 17, 26) farklı öğrenci gruplarıyla yaptıkları çalışmalarda da üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin kendilerini problem çözme konusunda daha yeterli algıladıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmalar, araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermektedir.

Spor yapan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının sahip oldukları kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; 1, 2, 3, 4 ve üstü kardeşe sahip olan öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo 8). Bu sonuca göre, öğrencilerin farklı sayıda kardeşe sahip olmalarının problem çözme yaklaşımlarında ve problem çözme becerilerinde bir farklılık yaratmadığını, problemleri bir durumla karşılaşılması halinde bu öğrencilerin sergileyecekleri tutum ve yaklaşımların birbirlerine benzerlik gösterebileceğini söyleyebiliriz.

Araştırma bulgularımızla paralellik gösteren ve Terzi (2000), Düzakın (2004), Çilingir (2006) tarafından yapılan çalışmalarda da (26, 9, 6) öğrencilerin problem çözme becerilerinin kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak; spor yapan lise öğrencilerinin genel problem çözme becerilerinin ve problem çözme yaklaşımlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin problem çözme becerisi alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının, anne eğitim

düzeylerine, anne-babalarının mesleklerine ve sahip oldukları kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; baba eğitim düzeylerine ve ailelerinin gelir düzeylerine göre ise anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinin yükselmesine paralel olarak aceleci ve kaçınan yaklaşım alt boyutlarında ve problem çözme toplam puanlarında; ailelerinin gelir düzeylerinin yükselmesine paralel olarak ise aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım alt boyutlarında daha yüksek problem çözme becerisine sahip olduklarını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Balay R., "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 37 (2), 61-82, 2004.
2. Basmacı S. K., Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Malatya, 1998.
3. Bingham A., Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi, İngilizceden Çeviren: A. Ferhan Oğuzkan. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998.
4. Çağlayan H. S., Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Öğrenme Biçimleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, 2007.
5. Çam S., "Öğretmen Adaylarının Ego Durumları İle Problem Çözme Becerisi Algısı İlişkisinin İncelenmesi", Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 6 (2), 37-42, 1995.
6. Çilingir A., Fen Lisesi İle Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, 2006.
7. Derin R., İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ve Denetim Odağı Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki (İzmir İl Örnekleme), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, 2006.
8. Dönmez B ve Demirtaş H., "Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algıları", XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tokat, 2007.
9. Düzakın S., Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, 2004.
10. Ferah D., Kara Harp Okulu Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının ve Problem Çözme Yaklaşım Biçimlerinin Cinsiyet, Sınıf, Akademik Başarı ve Liderlik Yapma Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2000.
11. Güzel A., Marmara Üniversitesi Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2004.
12. Heppner P. P and Krauskopf C. J., "An Information Processing Approach to Personal Problem Solving", The Counseling Psychologist. 15 (3), 371-447, 1987.
13. Heppner P. P and Petersen C. H., "The Development and Implications of a Personal Problem-Solving Inventory", Journal of Counseling Psychology. 29 (1), 66-75, 1982.
14. Israel E., Problem Çözme Stratejileri, Başarı Düzeyi, Sosyo-Ekonomik Düzey ve Cinsiyet İlişkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2003.
15. Izgar H, Gürsel M, Kesici Ş ve Negiş A., "Önder Davranışların Problem Çözme Becerisine Etkisi", XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004
16. İnce G ve Şen C., "Adana İli'nde Deplasmanlı Ligde Basketbol Oynayan Sporcuların Problem Çözme Becerilerinin Belirlenmesi", Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 4 (1), 5-10, 2006.
17. Kasap Z., İlkokul 4.sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Problem Çözme Başarısı İle Problem Çözme Tutumu Arasındaki İlişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1997.
18. Korkut F., "Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Problem Çözme Becerilerini Değerlendirmeleri", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 23, 177-184, 2002.
19. Morgan C. T., Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. İngilizceden Çeviren: Hüsnü ARICI ve ark. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları No:1, Ankara, 1981.
20. Savaşır I ve Şahin N. H., Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 1997.
21. Saygılı H., Problem Çözme Becerisi İle Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, 2000.
22. Şah H., Spor Yapan ve Yapmayan Bedensel Engellilerin Problem Çözme Becerileri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin, 2005.
23. Şahin N. H., Şahin N and Heppner P., "Psychometric Properties of The Problem Solving Inventory in A Group of Turkish University Students", Cognitive Therapy and Research. 17 (3), 379-385, 1993.
24. Şenduran F ve Amman T., "Sporcu Olan ve Olmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Problem Çözme Yaklaşımları", 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım. Muğla Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi, Muğla, 2006.

25. Taylan S., Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarılama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, 1990.
26. Terzi Ş. İ., İlköğretim Okulu 6. Sınıf Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Beceri Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2000.
27. Tümkaya S ve İflazoğlu A., "Ç.Ü. Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Otomatik Düşünce ve Problem Çözme Düzeylerinin Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6 (6), 143-158, 2000.
28. Ünüvar A., Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2003.
29. Üstün A ve Bozkurt E., "İlköğretim Okulu Müdürlerinin Kendilerini Algılayışlarına Göre Problem Çözme Becerilerini Etkileyen Bazı Mesleki Faktörler", Kastamonu Eğitim Dergisi. Mart, 11 (1), 13-20, 2003.